

Central European
Digital Media
Observatory

CEDMO Trends:

13. vlna očima Medianu

Espresso

OBSAH ZPRÁVY

1 Základní parametry

1.1 Specifika šetření

2 Aktuální trendy

3 Vnímané vystavení dezinformacím

4 Vnímání aktuálních narativů

5 Dezinformace, které nejčastěji zaujaly

1 Základní parametry

Název výzkumu: CEDMO Trends: *Česká společnost v době změn* (13. vlna)

Termín hlavního sběru dat: 12.4.2024 - 28.4.2024

Cílová skupina: populace 16+

Způsob výběru respondentů: kvótní výběr

Opora nastavení kvót: ČSÚ

Sledované kvóty: pohlaví, věk, vzdělání, kraj, velikost místa bydliště, užívání internetu, volební chování v parlamentních volbách 2021 a prezidentských volbách 2023

Metoda sběru: CAWI, panelový výzkum

Celkem platných dotazníků: 2 914

1.1 Specifika šetření

Zadavatelem je Univerzita Karlova, resp. výzkumné pracoviště CEDMO NPO a dodavatelem společnost MEDIAN. Vedoucí výzkumného týmu za Univerzitu Karlovu je Václav Moravec, vedoucí výzkumného týmu za MEDIAN jsou Štěpán Žádník a Přemysl Čech. Zadání dotazníku připravil zadavatel a jeho konečná verze byla sestavena ve spolupráci s dodavatelem. Administrace dotazníku probíhala elektronicky. Výběr respondentů byl proveden z Online panelu MEDIAN. Respondenti byli rekrutováni dle kvótního předpisu schváleného zadavatelem.

Tento projekt je financován z Nástroje pro oživení a odolnost EU.

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

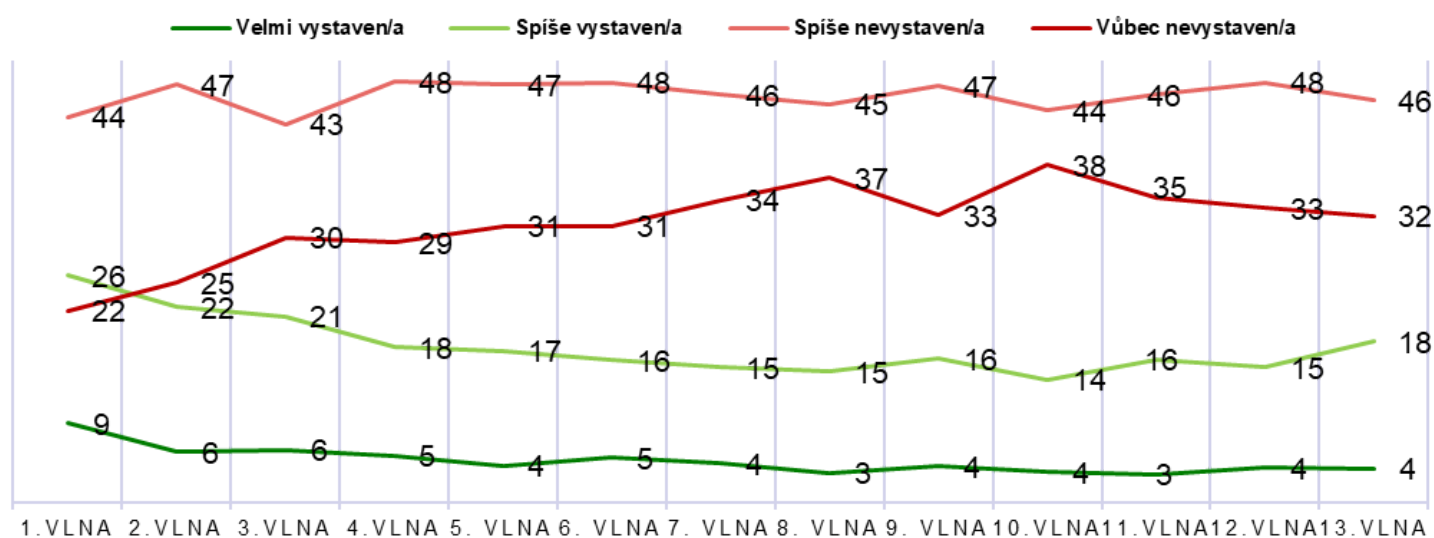
Národní
plán
obnovy

2 Aktuální Trendy

Ve výsledcích aktuální vlny výzkumu se potvrdily některé trendy, které naznačoval vývoj v předchozích vlnách. Jedním z nich jsou stírající se rozdíly mezi povědomím o pravdivých a nepravdivých narativích a jejich důvěryhodnosti. Některé trendy se naopak v této vlně zastavily – například růst počtu lidí, kteří se cítí spíše nevystaveni dezinformacím po třech vlnách skončil.

- Stále platí, že převážná většina dotázaných deklaruje, že dezinformacím v uplynulém měsíci vystavena nebyla. V této vlně se shodně jako v té předchozí jedná až o 78 % dotázaných.
- Vnímání dezinformací jako problému přetrvává. Celkově je jako problematické vnímá 77 % respondentů (při součtu „velmi závažný problém“ + „dostí závažný problém“). V této vlně lze pozorovat mírný pokles počtu lidí, kteří dezinformace jako problém nevnímají. Těchto respondentů jsou v současné vlně pouhých 4 %.
- Pevážná většina respondentů považuje za správné, aby stát disponoval nástroji k omezení působení médií, která šíří nepravdivé či manipulativní informace. Podíl těchto respondentů je 75 % („určitě ano“ + „spíše ano“).
- V současné vlně měření se vyrovnalo povědomí o pravdivých i nepravdivých narativích. Je to způsobeno jak poklesem povědomí o pravdivých narativích, tak nárůstem povědomí o těch nepravdivých. V aktuální vlně hned tři nepravdivé narativy zaznamenalo více respondentů než nejvíce zaznamenaný pravdivý narativ.
- Kromě povědomí o pravdivých narativích klesla i jejich důvěryhodnost. Všechny pravdivé narativy ale stále považuje alespoň polovina respondentů za důvěryhodné (při součtu možností „zcela věrohodné“ + „spíše věrohodné“). Rozdíly mezi důvěryhodností jednotlivých pravdivých narativů jsou oproti předchozí vlně nižší.

3 Vnímané vystavení dezinformacím

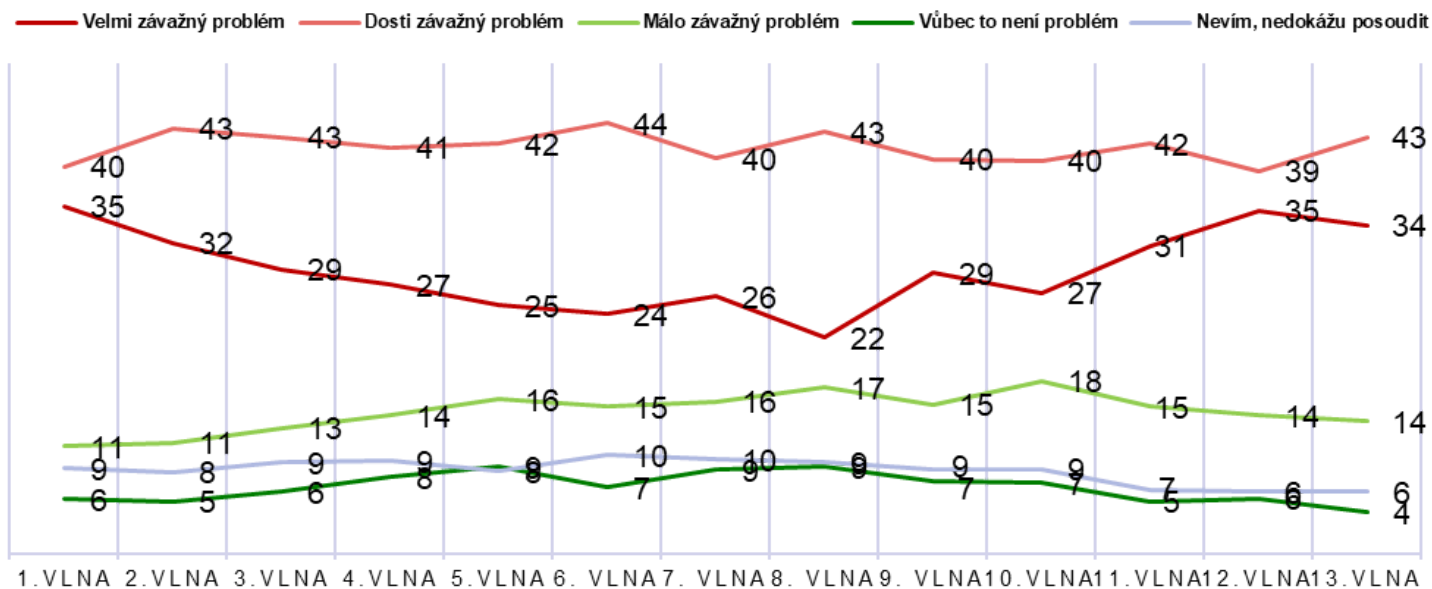

IP02. Do jaké míry jste v uplynulém měsíci podle Vašeho názoru byl/a, anebo nebyl/a vystaven/a účelově šířeným nepravdivým či manipulativním informacím (někdy též označovaným jako „dezinformace“) v médiích?

N=2914

V této vlně podobně jako v předchozích vlnách nejsou velké rozdíly ve vystavení respondentů dezinformacím. Stále platí, že převážná většina dotázaných deklaruje, že dezinformacím v uplynulém měsíci vystavena nebyla. V této vlně se jedná až o 78 % dotázaných (při součtu „spíše nevystaven/a“ + „vůbec nevystaven/a“).

Dezinformacím se cítí být více vystaveni muži (25 % „velmi“ + „spíše vystaveni“) a častěji také lidé ve věku 25 – 44 let (24 %). Dezinformacím se cítí být více vystaveni lidé, kteří ve druhém kole prezidentské volby volili Andreje Babiše (28 %) než voliči Petra Pavla (18 %).

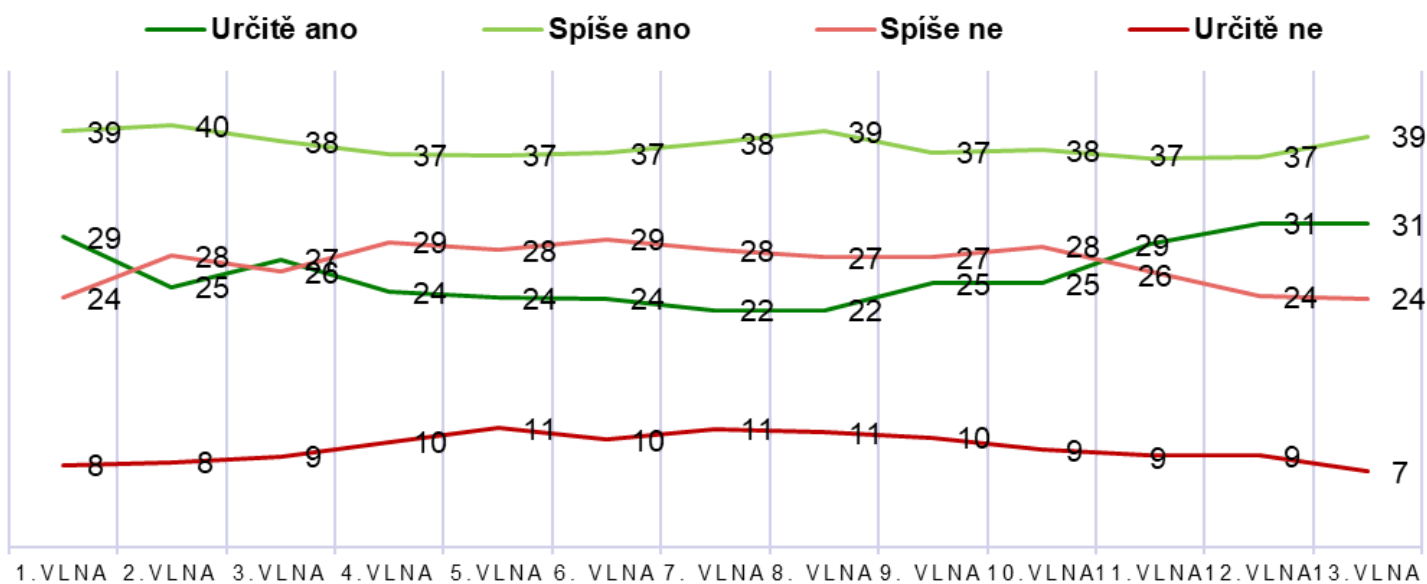

IP04. Jak závažným problémem je podle Vás šíření nepravdivých a manipulativních informací (někdy též označovaných jako „dezinformace“) po internetu?

N=2914

Podobně jako v minulých vlnách platí, že většina respondentů vnímá dezinformace jako problém – celkem 76 % (při součtu „velmi závažný problém“ + „dostí závažný problém“).

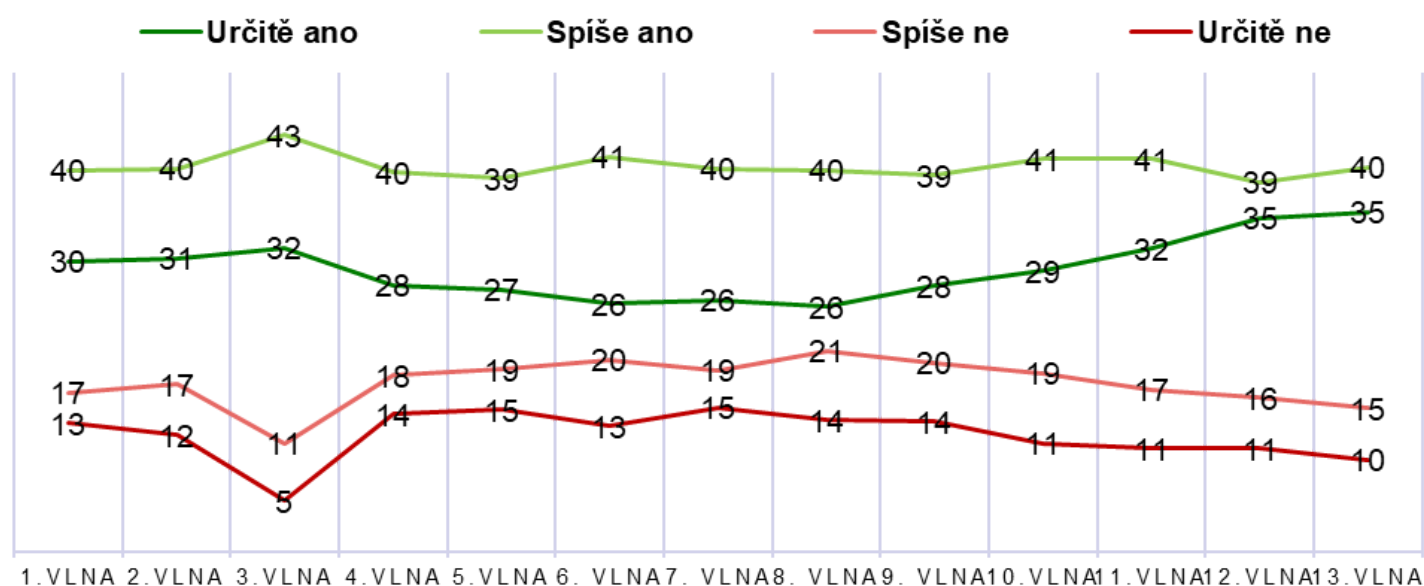
Opět platí, že dezinformace závažněji vnímají ženy (79 %) než muži (73 %) a nejmladší generace ve věku 16 – 24 let (86 %). Nejvíce považují dezinformace za závažný problém studenti (89 %) a lidé, kteří tráví čas na internetu několikrát denně (77 %). Rovněž je třeba poznamenat, že dezinformace za problémové považují častěji lidé, kteří v druhém kole prezidentské volby volili Petra Pavla (86 %) než voliči Andreje Babiše (67 %).

IP05. Myslíte si, že šíření nepravdivých a manipulativních informací (někdy též označovaných jako „dezinformace“) ohrožuje bezpečnost České republiky?

Při posouzení hrozeb plynoucích z dezinformací nemůžeme zaznamenat žádné velké trendy mezi odpověďmi respondentů. Čísla zůstávají napříč vlnami téměř konstantní. Opět jako v posledním měření můžeme vidět, že dvě třetiny respondentů (69 %) považuje šíření dezinformací za ohrožení bezpečnosti České republiky („určitě“ + „spíše ano“), zbývající třetina respondentů (31 %) je přesvědčena o opaku.

Podobně jako v případě předešlých otázek k dezinformacím je častěji za hrozbu pro bezpečnost ČR považují nejmladší ročníky ve věku 16–24 let (84 %), studenti (82 %) a častí uživatelé internetu (70 %).

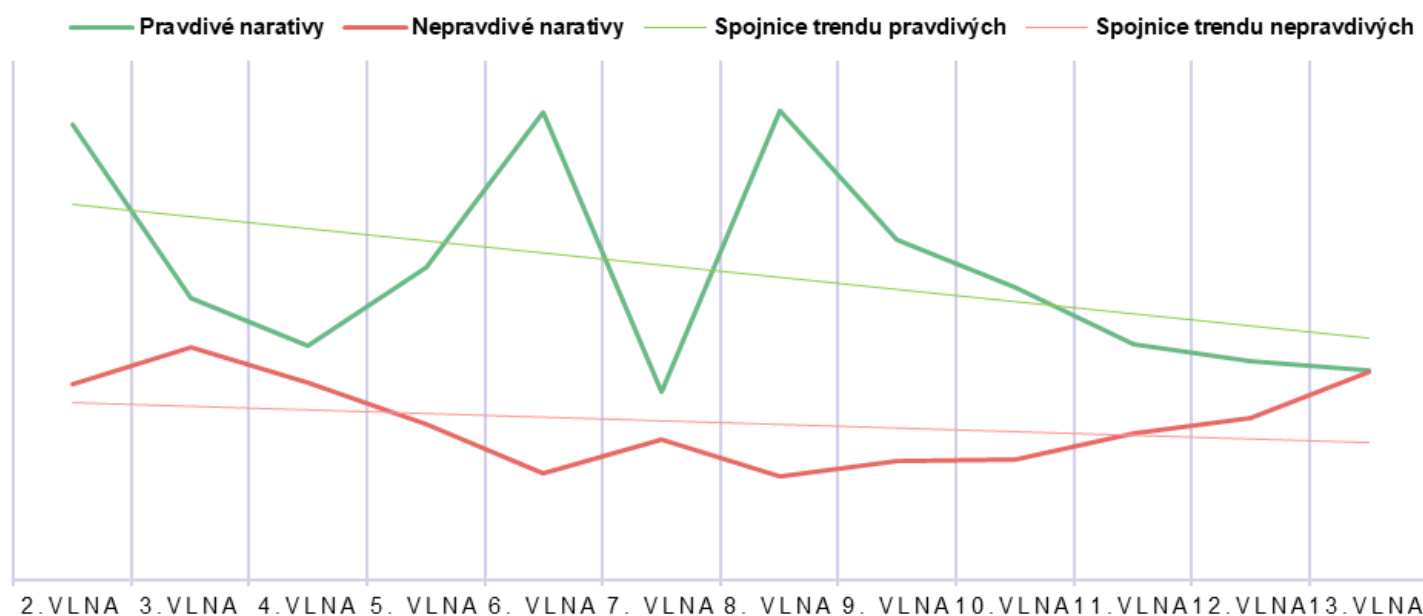

IP07. Je správné, když stát omezí nebo znemožní působení médií, která šíří nepravdivé či manipulativní informace (někdy též označované jako „dezinformace“)?

Nadále pokračuje trend zvyšujícího se počtu respondentů, kteří jsou přesvědčeni, že by stát určitě měl disponovat nástroji k omezení nebo znemožnění působení médií, která šíří nepravdivé či manipulativní informace. Podíl respondentů, kteří s tím alespoň částečně souhlasí je 76 % („určitě ano“ + „spíše ano“).

Podobně jako v předchozích vlnách jsou i v současném měření pro omezení médií, která šíří dezinformace, častěji ženy (80 %) než muži (71 %), respondenti z nejmladší generace (80 %) a lidé, kteří volili Petra Pavla ve druhém kole prezidentských voleb (86 %) ve srovnání s těmi, kteří volili Andreje Babiše (64 %).

4 Vnímaní aktuálních narativů

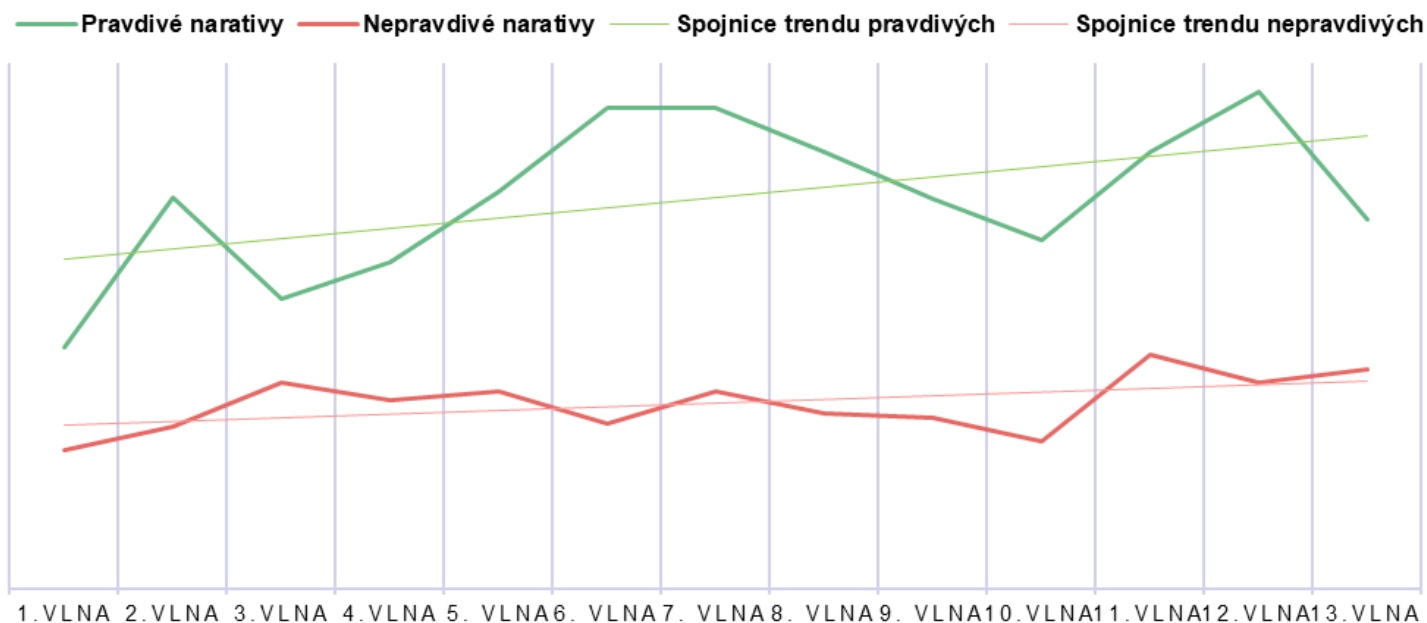
DEZP. Do jaké míry máte povědomí o následujících zprávách, resp. Informacích?

N=2914

Podobně jako v předchozích vlnách ani v této žádný z pravdivých narativů nezaznamenala většina respondentů. Jedna třetina respondentů (35 %) zaznamenala pravdivý narativ, že: „Bezpečnostní informační služba (BIS) odhalila Ruskem organizovanou síť, která se snažila v různých evropských zemích ovlivnit červnové volby do Evropského parlamentu.“ Tento narativ výrazně častěji zaznamenali muži (48 %) než ženy (24 %). Narativ, že: „Evropská komise zahájila první vyšetřování amerických technologických společností Apple, Google a Meta Platforms v souvislosti s možným porušováním nařízení o digitálních trzích,“ zaznamenal každý pátý respondent (20 %).

Naopak převážná většina respondentů (83 %; „vůbec nezaregistrovala“ + „nevybavuji si, nejsem schopen/schopna odpovědět“) vůbec nezaznamenala pravdivý narativ, že: „Valné shromáždění OSN přijalo na konci března první globální rezoluci o umělé inteligenci, která vybízí členské státy k ochraně lidských práv, osobních údajů a monitorování rizik spojených s umělou inteligencí.“

U nepravdivých narativů pokračuje trend z posledních vln, kdy se povědomí o nich zvyšuje. V aktuální vlně hned tři nepravdivé narativy zaznamenalo více respondentů než nejvíce zaznamenaný pravdivý narativ. Více než polovina respondentů (55 %) zaznamenala nepravdivý narativ, že: „Lékaři v České republice (ČR) zaznamenali od začátku roku víc než 5 000 případů černého kašle. Největší počet případů připadá na cizí státní příslušníky, zejména ukrajinské běžence.“

DEZ. Do jaké míry považujete následující zprávy za nevěrohodné, nebo naopak věrohodné?

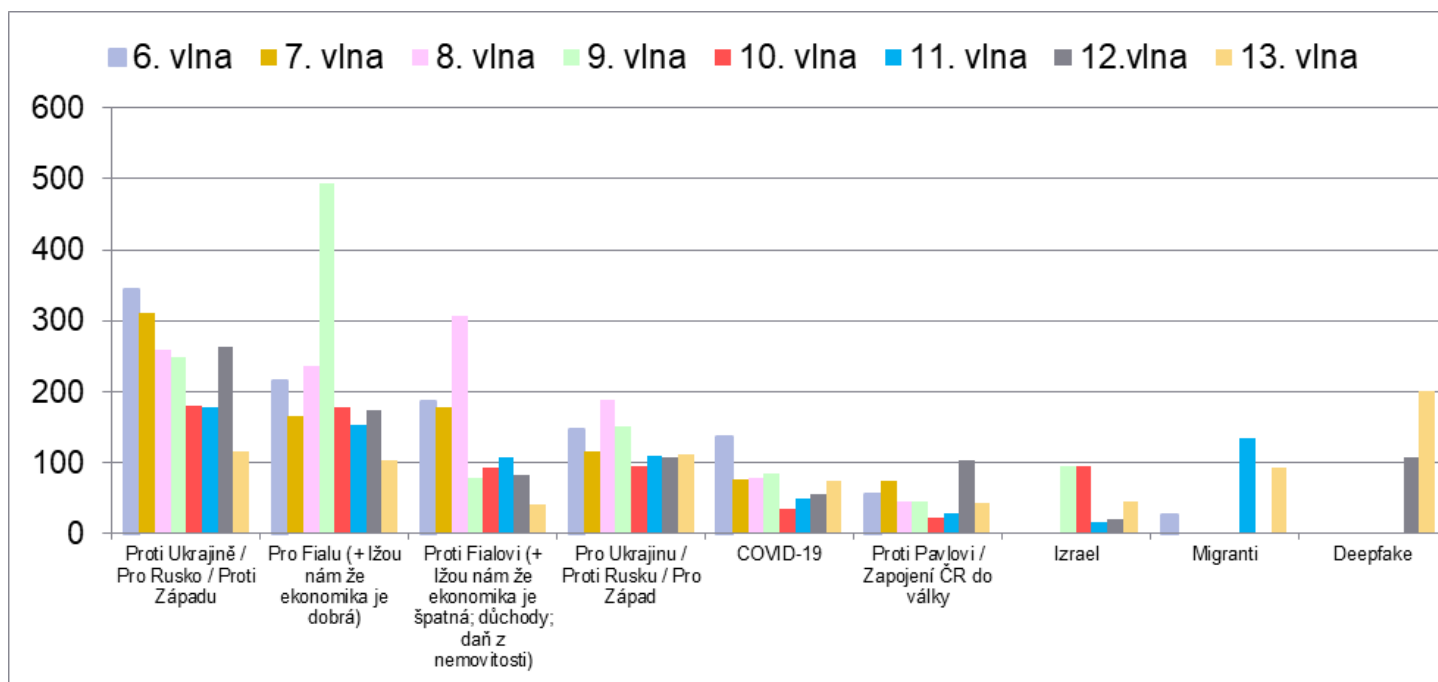
N=2914

V aktuální vlně zaznamenáváme jak výrazný pokles důvěryhodnosti pravdivých narativů, tak mírný nárůst u těch nepravdivých. Všechny pravdivé narativy však považuje alespoň polovina respondentů za důvěryhodné (při součtu možností „zcela věrohodné“ + „spíše věrohodné“). Rozdíly mezi důvěryhodností jednotlivých pravdivých narativů jsou oproti předchozí vlně nižší.

Nejdůvěryhodnější pravdivý narativ, že: „Valné shromáždění OSN přijalo na konci března první globální rezoluci o umělé inteligenci, která vybízí členské státy k ochraně lidských práv, osobních údajů a monitorování rizik spojených s umělou inteligencí.“ označilo jako věrohodný 60 % respondentů („zcela“ + „spíše věrohodné“). Nejdůvěryhodnější nepravdivý narativ, že: „Lékaři v České republice (ČR) zaznamenali od začátku roku víc než 5 000 případů černého kaše. Největší počet případů připadá na cizí státní příslušníky, zejména ukrajinské běžence.“ označilo jako důvěryhodný 63 % respondentů („zcela“ + „spíše věrohodné“).

Více než třetina respondentů (při součtu možností „zcela věrohodné“ + „spíše věrohodné“) považuje za věrohodné nepravdivé narativy týkající se politik vlády, vládní koalice a Evropské komise.

5 Dezinformace které nejčastěji zaujaly

IP01A. Popište vlastními slovy, jaké nepravdivá či manipulativní informace (někdy též označována jako „dezinformace“) Vás v uplynulém měsíci zaujala?

N=2914

Oproti minulým vlnám značně poklesl počet zaznamenaných dezinformací namířených proti Ukrajině či Západu (116). Klesl i počet informací, které respondenti vyhodnotili jako dezinformace, ve prospěch Petra Fialy a jeho vlády (103) nebo proti Petru Pavlovi (44). Naopak vzrostl počet dezinformací o onemocnění COVID-19 (74) a počet dezinformací spojených s deepfake technologií (207).

Co se týče mediálního zdroje, kde respondenti na dezinformaci narazili, stále je velmi malá menšina těch dotázaných, kteří si pamatují přesný čas a místo, kde se o nepravdivé informaci dozvěděli. Nyní se zvýšil počet těch dotázaných, kteří si vzpomínají na médium, kde dezinformaci zaznamenali.